

بازنمایی و تبیین نقش تحولات نظام
سیاسی بر رشد و توسعه اقتصادی در
جمهوری اسلامی ایران

زهرا قربانے نیا
حمیدرضا ناظریان

کتابچین

نشر گلچین ادب

سرشناسه: قربانی نیا، زهرا، ۱۳۵۴-

عنوان و نام پدید آورنده: بازنمایی و تبیین نقش تحولات نظام سیاسی بر
رشد و توسعه اقتصادی در جمهوری اسلامی ایران / مولفان: زهرا قربانی نیا،
حمیدرضا ناظریان

موضوع: نشر کرماتشاه: گلچین ادب، ۱۳۹۵
۱۲۵

ISBN: ۹۷۸-۶۰۰-۷۸۹۰-۳۷-۰

وضعیت فهرست نویسی: نه

Economic development - Iran - موضوع: رشد اقتصادی - ایران

موضوع: ایران - سیاست اقتصادی - ۱۳۵۷-

موضوع: ۱۹۷۹ - Iran - Economic policy -

موضوع: ایران - سیاست اقتصادی - ۳۵-

موضوع: ۱۹۷۹ - Iran - Economic conditions -

موضوع: ایران - روابط اقتصادی - اروپا

موضوع: Iran - Foreign economic conditions - Europe -

موضوع: اروپا - روابط اقتصادی - ایران

موضوع: Europe - Foreign economic conditions - Iran -

موضوع: ایران - سیاست و حکومت - ۱۳۵۷-

موضوع: ۱۹۷۸ - Iran - Politics and government -

شناسه افزودن: ناظریان، حمیدرضا، ۱۳۵۴-

۳۳۰/۹۵۵

۱۳۹۵ ب ۴/۴۷۳ HC

۴۲۴۲۹۲۶

کتاب شناسی ملی

نشر گلچین ادب

adabgol@gmail.com

golchindarab@yahoo.com

☎: 09189280225

بازنمایی و تبیین نقش تحولات نظام سیاسی بر
رشد و توسعه اقتصادی در جمهوری اسلامی ایران

زهره قربانی نیا - حمیدرضا ناظریان

صفحه آرای و طرح جلد: داراب گلچین

نشر: گلچین ادب

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: پیشگام

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول ۹۵

قیمت: ۹۰۰۰ تومان

0-37-7890-600-978

فهرست

پیشگفتار / ۳

فصل اول: مباحث عمومی در مورد نظام سیاسی از منظر بین الملل
و اجرا و ساختار تشکیل دهنده‌ی آن

نظام سیاسی در عرصه بین الملل و ایران / ۹

بررسی نظام سیاسی با رویکرد کارکردگرای / ۱۵

بررسی ساختار سیاسی در یک نظام سیاسی / ۱۷

کار ویژه‌های نظام سیاسی / ۱۸

فرهنگ سیاسی / ۱۹

فصل دوم: تحلیل و تاملی بر مفاهیم تئوریک رشد و توسعه اقتصادی

ارتباط رشد و توسعه اقتصادی / ۲۵

ارتباط و تعامل بخش خصوصی با رشد اقتصادی / ۲۸

نظام اقتصادی و قانون اساسی ج.ا.ا. / ۳۰

نگاهی اجمالی به الگوهای مهم توسعه اقتصادی / ۳۲

فصل سوم: پارادوکسهای دو گانه نظام سیاسی و روند توسعه اقتصادی

ارتباط و تعامل عملکرد نظام سیاسی با توسعه اقتصادی / ۴۵

نقش مثبت یا منفی نظام سیاسی در روند توسعه اقتصادی / ۵۰

بی ثباتی سیاسی و امنیت اقتصادی: و تاثیر آن بر ج.ا.ا / ۵۳

فصل چهارم: مروری بر پیشینه تاریخی نظام سیاسی، اقتصادی در

جمهوری اسلامی ایران و اروپا

نظامی بر وضعیت نظام سیاسی، اقتصادی اروپا و چگونگی شکل گیری آن / ۶۷

بررسی تطبیقی وضعیت نظام سیاسی و اقتصادی ایران با اروپا / ۷۴

فصل پنجم: مروری کلی بر وضعیت نظام سیاسی و اقتصادی قبل و

بعد از انقلاب

دولت و اقتصاد قبل از انقلاب / ۸۱

عامل اقتصاد در پیروزی انقلاب / ۸۹

فصل ششم: تحولات اقتصادی نظام سیاسی و اقتصادی بعد از

انقلاب اسلامی

تبیین و نقش و جایگاه قانون اساسی / ۹۵

تغییر مفاهیم توسعه و اقتصاد اسلامی بعد از پیروزی انقلاب شکوهمند

اسلامی / ۱۰۳

فصل هفتم: نتیجه گیری کلی

نتیجه گیری / ۱۱۳

منابع و مآخذ / ۱۱۹

پیشگفتار

مفهوم توسعه^۱ از مفاهیم مهم زمان ما است، به طوری که کشورهای دنیا و اجتماعات بشری را بر اساس آن، طبقه بندی می کنند؛ مثلاً کشورها را به توسعه یافته، در حال توسعه و توسعه نیافته دسته بندی می کنند. قبل از مفهوم توسعه، بیشتر از مفهوم رشد^۲ استفاده می شد تا زمانی که، در دهه هفتاد میلادی معلوم شد که این مفهوم برای نشان دادن وضعیت جوامع، ناکافی است. مفهوم رشد، بیشتر، درباره وضعیت اقتصادی جامعه به کار برده با تولید ناخالص ملی سنجیده می شد. پس از مدتی معلوم شد که میزان تولید ناخالص کشورهای و حتی سرانه تولید ناخالص آنها، به تنهایی معیار مناسبی برای نشان دادن وضعیت آنها نیست. این مفهوم نشان نمی داد که تولید ناخالص ملی چگونه در

1- development

2- growth

جامعه توزیع شده است، یا میزان نابرابری اقتصادی در جامعه کم است یا زیاد. همچنین مفهوم رشد، وضعیت اجتماعی، سیاسی و فرهنگی جامعه را نمی‌سنجید. به یک معنا، این مفهوم بر مبنای پیش‌فرض‌های مادی و مارکسیستی بنا نهاده بود که اقتصاد را مبنایی برای همه ابعاد دیگر جامعه می‌دانست و به‌طور ضمنی فرض می‌کرد که رشد اقتصادی، سبب رشد اجتماعی، سیاسی و فرهنگی جامعه نیز می‌گردد. درحالی‌که مشخص شد، ناهنجاری‌ها در رشد اقتصادی سبب رشد سایر ابعاد جامعه نمی‌شود بلکه ناهماهنگی ایجاد شده بین وجوه مختلف جامعه حتی جلو رشد اقتصادی را هم سد می‌کند. در دهه تجربه کشورهای جهان سوم نشان داد که رشد اقتصادی، زیربنای رشد سایر ابعاد جامعه نیست و باید برای نشان دادن وضعیت جوامع از مفهوم دیگری استفاده کرد. آن زمان بود که مفهوم توسعه، وضع و به‌تدریج جایگزین مفهوم رشد شد. مفهوم توسعه، علاوه بر وضعیت اقتصادی جوامع، میزان نابرابری، وضعیت نیروی انسانی و وضعیت اجتماعی و سیاسی جامعه را هم مدنظر قرار می‌دهد؛ به‌طوری‌که وقتی کشوری توسعه یافته تلقی می‌شود که همه ابعاد مختلف جامعه با هماهنگی با هم با هم ارتقا پیدا کند؛ و درعین حال نیز عدالت اجتماعی و اقتصادی و سیاسی در جامعه حقیق بیابد. درواقع، مفهوم توسعه از قوه به فعل رسیدن هماهنگ توانایی‌های مختلف جامعه را نشان می‌دهد و متکی بر رهیافتی نظام‌دار از جامعه است. همان‌طور که اگر یکی از اندام‌های بدن انسان ناهماهنگ با بقیه رشد کند وضعیت نابهنجار و نامطلوبی را رقم می‌زند در جامعه نیز ناهماهنگی رشد ابعاد مختلف، بدنه جامعه را دچار ناموزونی و تعارض‌های مختلف می‌کند. گاهی از این پدیده به‌عنوان توسعه نامتوازن یا ناموزون یاد می‌کنند؛ بنابراین، بهترین وضعیت برای یک جامعه آن است که ابعاد مختلف نظام اجتماعی، هماهنگ با هم رشد یابند که به آن توسعه اتفاق می‌شود؛ به عبارت دیگر، نمی‌توان به راحتی از توسعه یک بعد

جامعه بدون در نظر گرفتن ابعاد دیگر آن صحبت کرد. بدین معنا توسعه ذاتاً پدیده‌ای همه‌جانبه است که گاهی از آن با همین عنوان «توسعه همه‌جانبه» نام می‌برند. از آنجاکه فرایند توسعه نیاز به منابع مختلف طبیعی جایگزین نشدنی و جایگزین شدنی دارد، بدون در نظر گرفتن کم و کیف آن‌ها، نمی‌تواند پایدار باشد و می‌تواند کُند یا متوقف شود یا سبب نابودی منابع کمیاب و محیط زیست انسان‌ها و موجودات دیگر گردد و آینده نسل‌های بعد و حتی آیندگان را تهدید کند. توسعه‌ای را که بتواند در بلندمدت و به‌طور متوازن ادامه یابد «توسعه پایدار» می‌نامند؛ مفهومی که امروزه نشان‌دهنده نوع برتر توسعه است و نهادهای بین‌المللی این نوع توسعه را تجویز می‌کنند. به‌علاوه، بعد فرهنگی توسعه نیز باید فراموش نشود. توسعه همه‌جانبه و پایدار کشورها نه تنها باید با منابع مختلف انسانی هماهنگ باشد، بلکه می‌باید مبتنی بر فرهنگ بومی کشور و منطقه نیز باشد تا بتواند پایدار و موفق باشد. اگر بعد ارزشی و معنوی هم به فرایند توسعه افزوده گردد، باز هم این پدیده، پیچیده‌تر و شامل‌تر می‌شود. هدف این کتاب بررسی مفاهیم نظام سیاسی و توسعه و رشد اقتصادی در زمینه‌های گوناگون اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی در مواجهه با تجربه‌های توسعه‌ای ایران و جهان است تا زمینه را برای نقد و بازتعریف مفاهیم مربوط و نقد و بازسازی نظریه‌های رایج و تدریس نظریه‌های بومی توسعه فراهم آورد. لذا امید است که همه صاحب‌نظران این حوزه‌ها با مشارکت فعالی و ما را در ارتقای مباحث نظری توسعه سیاسی و اقتصادی در کشور یاری نمایند تا مسیر توسعه متوازن، همه‌جانبه، پایدار و مبتنی بر فرهنگ و ارزش‌های اسلامی در کشور هموار گردد و در سایه آن، کیفیت زندگی دنیوی و اخروی مردم ایران ارتقا یابد.

نویسندگان

تابستان ۱۳۹۵